

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים מנהליים

עע"מ 7906/22

לפני: כבוד הנשיא יצחק עמית
כבוד השופט אלכס שטיין
כבוד השופטת גילה כנפי-שטייניץ

המערערים: יוסף מוחמד בראון ואח'

נגד

המשיבים: 1. ראש עיריית תל אביב יפו
2. מנהלת מינהל חינוך בעיריית תל אביב יפו
3. עיריית תל אביב-יפו
4. שרת החינוך
5. מנהלת מחוז תל אביב-יפו, משרד החינוך
6. משרד החינוך

ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי תל אביב-יפו
בשבתו כבית משפט לעניינים מינהליים (השופט א' יקואל ז"ל,
ס"נ) בעת"מ 7240-08-21 מיום 26.7.2022

תאריכי ישיבות: י"ז באייר התשפ"ו (4 במאי 2026)
כ"ג באלול התשפ"ה (16 בספטמבר 2025)
ז' בניסן התשפ"ד (15 באפריל 2024)
כ"ב בסיון התשפ"ג (11 ביוני 2023)

בשם המערערים: עו"ד טל חסין; עו"ד הרן רייכמן
בשם המשיבים 1-3: עו"ד הדר ברנט; עו"ד גלי כרמון
בשם המשיבים 4-6: עו"ד נטע אורן; עו"ד ערין ספדי-עטילה

פסק-דין

השופט אלכס שטיין:

1. הערעור המונח לפנינו, בראון נ' ראש עיריית תל אביב-יפו ואח', מסתמך, בין היתר, על פסק הדין האמריקני המפורסם, Brown v. Board of Education of Topeka, Shawnee County, Kansas 347 U.S. 483 (1954) (להלן: הלכת Brown) אשר שם קץ לעיקרון הידוע לשמצה, "נפרד אך שווה", שקיבע הפרדה גזעית בבתי הספר ובמערכות ציבוריות אחרות. עסקינן בילדיהם של חסרי מעמד אשר הגיעו לישראל מארצות אפריקה, חלקם כדי למצוא מקלט מפני הרדיפות שסבלו בארצות מוצאם, וחלקם למטרת פרנסה. ילדים אלה מתגוררים במחיצת הוריהם בדרום תל אביב, בשכונת התקווה, בשכונת שפירא ובשכונת נווה שאנן. כפועל יוצא מכך, ילדים הזקוקים לחינוך יסודי, רובם ככולם, לומדים בשני בתי הספר, "גוונים" ו"ביאליק". לפי הנתונים הקיימים, מספרם של ילדים אלה, נכון לשנה"ל תשפ"ו, עומד על 1,430. ריכוזם של ילדיהם של חסרי

מעמד – אוכלוסייה מוחלשת, לכל הדעות – בבתי הספר האמורים, לצד נטישת בתי ספר אלו על ידי בניהם ובנותיהם של התושבים הישראליים, יצרה, הלכה למעשה – אם כי לא בכוונת מכוון – מצב של הפרדה גזעית בחינוך חובה.

2. מצב זה הוא בלתי נסבל. בניסיון לתקנו, יוסף מוחמד בראון, יחד עם 763 עותרים נוספים הגיש, בחודש אוגוסט 2021, עתירה מינהלית לבית המשפט המחוזי תל אביב-יפו, אשר התבררה בפני סגן הנשיא המנוח, השופט ארז יקואל ז"ל (עת"מ 7240-08-21). עתירה זו – אשר נוהלה, מטעם העותרים, על ידי הקליניקה למשפט ומדיניות חינוך של הפקולטה למשפטים באוניברסיטת חיפה – הוגשה נגד עיריית תל אביב-יפו, נגד המופקדים בעירייה על חינוך חובה, וכן נגד משרד החינוך ושרת החינוך דאז.

3. עתירה זו נדחתה ביום 26.7.2022 מטעמים גאוגרפיים המעוגנים בתקנות לימוד חובה וחינוך ממלכתי (רישום), התשי"ט-1959 (להלן: תקנות הרישום או התקנות).

4. בהחליטו לדחות את העתירה, בית המשפט המחוזי קבע כי העיקרון הבסיסי להשמת תלמידים בחינוך חובה, אשר נקבע בתקנות הרישום, הוא הקרבה הגאוגרפית למקום מגוריהם (עד 2 ק"מ עבור תלמידי כיתות א'-ד', ועד 3 ק"מ עבור תלמידי כיתות ה' ואילך); כי עיקרון זה (להלן: עיקרון הקרבה) קוים על ידי העירייה; כי לאור האמור בתקנות, לא ניתן לחייב את העירייה בהסעות תלמידים לבתי ספר הממוקמים במרחקים אשר עולים על המרחק המרבי; וכי "המזור הסביר לעותרים מצוי בבקשות העברה פרטניות" שתהיינה מלוות בהתחייבות ההורים בהסעות ילדיהם לכל אותם בתי הספר המרוחקים.

5. מכאן הערעור דנן.

6. במסגרת הטיפול בערעור, בית משפט זה נעתר למספר בקשות דחייה מטעם המשיבים כדי לקבל עדכונים אודות המצב הלא תקין שנוצר. ביום 12.6.2023, בית המשפט (במותב שכלל את השופטים י' עמית, ג' כנפי-שטייניץ וח' כבוב) הוציא מלפניו החלטה אשר קבעה כי נוכח הפיילוט אשר עתיד להיערך, במשך שנתיים, על ידי העירייה ומשרד החינוך במטרה להשיג אינטגרציה – ולו חלקית – של ילדיהם של חסרי מעמד בבתי הספר הממוקמים בצפון תל אביב ובמרכז, ואשר כלל הסכמות תקציביות בין העירייה למשרד החינוך, שמיעת העתירה תידחה עד לאחר קבלת העדכון אודות

תוצאותיו של הפיילוט. בהחלטה זו צוין כי מדובר באתגר מורכב בהתחשב בעיקרון הקרבה ובאפשרות ש"לפחות חלק מאוכלוסיה זו [של חסרי מעמד; א.ש.] תעדיף לימודים של בניה בסמוך למקום המגורים". נקודת המוצא של החלטה זו ושל החלטות בדבר מעקב אחרי הפיילוט, אשר באו אחריה, היא שהמצב הקיים רחוק מלהשביע רצון, בלשון המעטה, והינו טעון תיקון דחוף.

7. בהחלטת ההמשך, שניתנה על ידינו ביום 16.4.2024, רשמנו לפנינו (במותב שכלל את השופטים י' עמית, ג' כנפי-שטייניץ ואותי) את העדכון שקיבלנו אודות התקדמות הפיילוט והורינו על הגשת עדכון נוסף שיטמיע את נתוני ההרשמה ללימודים בשנה"ל תשפ"ה.

8. בהחלטה נוספת, שנתנו ביום 16.9.2025, בעקבות קבלת העדכונים שנדרשו, קבענו (במותב שכלל את הנשיא י' עמית, השופט ע' גרוסקופף ואותי) כי "קיימת תמימות דעים על כך שהמצב הנוכחי שבו מתקיימים בתי ספר נפרדים של מבקשי מקלט בדרום תל אביב אינו תקין, וכי יש למצוא פתרון מעשי לסוגיה זו". בהתאם לכך, קבענו כי "המשיבים יגישו הודעת עדכון עד ליום 1.2.2026 לגבי הפיילוט המתנהל ותוצאת השיח בין המדינה לבין עיריית תל אביב בנושא הערעור"; וכי "ככל שלא תושג התקדמות, ייערכו המשיבים להגיש תשובה לערעור בתוך 30 יום מהמועד האמור".

9. עוד יש לציין, כי ביום 4.5.2026 קיימנו דיון בעל-פה בעתירה במותב הנוכחי, שמענו את טענות הצדדים, שאלנו שאלות וקיבלנו תשובות. לאחר מכן, הונחו לפנינו, ביום 15.7.2026, כתבי התשובה מטעם המשיבים: העירייה והמדינה.

10. על יסוד הכתובים והמידע שנמסר לנו בעל-פה, נוכחנו לדעת כי –

א. בעיית האינטגרציה שבה עסקינן הינה ייחודית לעיר תל אביב בגלל הריכוז הגדול של חסרי מעמד המתגוררים בדרום העיר. בערים אחרות, כדוגמת פתח תקווה ונתניה, בעיה זו אינה מתעוררת.

ב. נכון לשנה"ל תשפ"ו, שילובם של בניהם ובנותיהם של חסרי מעמד בחינוך היסודי בעיר תל אביב-יפו הגיע לכדי 47%, נתון שמעיד על מאמצי השילוב מצד העירייה – זאת, בהתחשב בכך שרבים מההורים חסרי המעמד אינם

ששים לשלב את ילדיהם בבתי ספר שמחוץ לשכונותיה של דרום תל אביב, בהן הם מתגוררים.

ג. מספר המשתתפים בפיילוט האינטגרציה פחת לאורך השנים, וזאת לנוכח קשיים הנוגעים להסעות, להסתגלות למסגרת חדשה וללימודים במוסד חינוך מרוחק משכונת המגורים. מגמה זו הושפעה אף מירידה מתמשכת בהיקף התלמידים בבתי הספר בדרום העיר כתוצאה מהתבגרות הקהילה הזרה, וכן מעזיבת חסרי מעמד לערים אחרות ולמדינות אחרות.

11. מדובר אפוא בשינוי משמעותי במסד העובדתי בהשוואה לזה שעמד לנגד עיניו של בית המשפט המחוזי בפסק הדין מושא הערעור.

12. השאלה שעולה לדיון כעת היא זו: כיצד יש להמשיך במאמצי האינטגרציה בעיר תל אביב-יפו ביחס לתלמידי החינוך היסודי שבאים מקרבם של חסרי מעמד המתגוררים בשכונת התקווה, בשכונת שפירא ובנווה שאנן?

13. בתוך קצת יותר מחודש ימים, תיפתח שנת הלימודים תשפ"ז, שביחס אליה אין בידינו לתת שום סעד זולת ההנחיה למשיבים להמשיך במרץ ביישומה של מדיניות השילוב – דבר שהמשיבים ממילא עושים. באשר לעתיד, אין זה מן הנמנע שהצורך בשילוב התלמידים שבאים מקרבם של חסרי מעמד במסגרות החינוך היסודי של תל אביב-יפו ידרוש התדיינות נוספת – ואם נבואה זו תתגשם, זכויותיהם וטענותיהם של בעלי הדין תישמרנה. מכל מקום, דומה כי דרישת העותרים כי שני בתי הספר, "גוונים" ו"ביאליק", ייסגרו לאלתר, היא אמצעי דרסטי שאינו מתיישב עם הצעדים שנעשים בשטח, והוא עלול ליצור בוקה ומבולקה ברישום תלמידים לקראת שנת הלימודים הקרובה.

14. הערעור הנוכחי מיצה אפוא את עצמו, ודינו להידחות.

15. לצד זאת, אוסיף ואעיר כי טוב יעשו המשיבים אם יבחנו בכובד ראש את הרחבתה של רשת ההסעות מעבר למרחקים של 2 ק"מ ו-3 ק"מ אשר נקבעו, ביחס לתלמידי הכיתות השונות של החינוך היסודי, בתקנות הרישום – זאת, כאמצעי מיוחד המכוון לפתרונה של בעיית האינטגרציה אשר עלתה לפנינו במלוא חומרתה. פתרון זה

יהא, מן הסתם, כרוך בתיקון התקנות על ידי שר החינוך, ואף הוא ראוי שיישקל בכובד ראש.

16. שניים מהפתרונות שעלו בכתב התשובה של משרד החינוך – בחירה מבוקרת של בתי הספר על ידי ההורים והרחבת אזורי הרישום – ממילא ידרשו טיפול בבעיית ההסעות, שכאמור יצריך את תיקון התקנות, לצד הבעיה הבלתי פתירה של אי-שיתוף פעולה מצד הורי התלמידים. הפתרון הנוסף – הפיכתם של בתי הספר "ביאליק" ו"גוונים" לבתי ספר ייחודיים או על-אזוריים – לא נבחן במסגרת הפיילוט ואין זה ברור אם הוא ישים בעתיד הנראה לעין.

17. בהקשרן של הסעות תלמידים, ברצוני להוסיף ולהעיר כי בגדרי הדין האמריקני, ממנו אנו שואבים השראה, חובתן העקרונית של רשויות החינוך הממלכתי לקיים אינטגרציה בין התלמידים השונים היא בגדר חובת "עשה" אקטיבית (affirmative duty), אשר מחייבת את הרשויות בנקיטת יוזמות השילוב. כך נקבע בהלכת *Green v. County School Board of New Kent County, Virginia* 391 U.S. 430 (1968), אשר באה בעקבותיה של הלכת *Brown*. זאת ועוד: בהלכת *Swann* (1971) 402 U.S. 1, 29-31 (v. Charlotte-Mecklenburg Board of Education), קבע בית המשפט העליון של ארצות הברית כי חובה זו כוללת בחובה, בין היתר, את חובת הרשות לספק הסעה באוטובוסים לתלמידים שלומדים במסגרות החינוך הממלכתי המשולבות. הוזה אומר: הלכת *Green* מספקת את החובה, והלכת *Swann* את האוטובוס (*Green supplies the duty and Swann supplies the bus*).

18. סוף דבר: הערעור נדחה, תוך שמירת זכויות הצדדים וטענותיהם באשר לעתיד.

19. המערערים הציפו בעיה חברתית-משפטית חשובה ותרמו להאצת מאמצי שילובם של ילדיהם של חסרי מעמד במסגרות החינוך היסודי של עיריית תל אביב-יפו. בנסיבות אלה, סבורני כי נעשה נכון אם נחייב את עיריית תל אביב-יפו ואת משרד החינוך לשלם למערערים הוצאות בסך כולל של 30,000 ש"ח. העירייה ומשרד החינוך יישאו בתשלום זה בחלקים שווים.

אלכס שטיין
שופט

השופטת גילה כנפי שטייניץ:

אני מסכימה.

גילה כנפי-שטייניץ
שופטת

הנשיא יצחק עמית:

אני מסכים.

יצחק עמית
נשיא

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט א' שטיין.

ניתן היום, י"ט באב התשפ"ו (2.8.2026).

גילה כנפי-שטייניץ
שופטת

אלכס שטיין
שופט

יצחק עמית
נשיא